

70 aastat Tallinna keskhaigla traumatoloogia-ortopeedia osakonna avamisest

Arne-Lembit Kööp – Ida-Tallinna Keskhaigla ortopeedia osakond

Vigastustega patsiente on Priihospitalis (keskhaigla) ravitud haigla asutamisest (1785) saati ja haigla on sellega hästi toime tulnud. Operatsioonitoa avamisega 1887. aastal ja kloroformnarkoosi kasutuselevõtuga sajandi lõpul paranesid operatsioonide tegemise võimalused. Samuti suurenes vigastustega patsientidele tehtud operatsioonide arv. Vigastuste hulk haiglas kasvas Vabadussõja ajal, kui ravile võeti haavatud kaitseväelasi. Teise maailmasõja ajal oli haigla sõjaväe hospitalide kasutuses. Sõja lõppedes jätkas haiglas tööd kaks kirurgiaosakonda: erakorralise ja plaanilise kirurgia osakond. Neis raviti nii traumatoloogilisi kui ka ortopeedilisi patsiente.

Keskhaigla oli Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini instituudi baashaigla ning instituudi teadustöötajad Juhan Ennulo ja Georg Bernhard Järvekülg tegid erakorralisi ja plaanilisi operatsioone ka traumatoloogilistele ja ortopeedilistele patsientidele. Erakorraliste trauma haigetega tegelesid ka valvekorras olevad kirurgiaosakondade arstid Šalva Gulordava, Leonid Volmer, Maria Hange, Elena Kirillova, Natalia Utkina. Trauma- ja ortopeedilisi patsiente ravisid siis ka mõlema osakonna juhatajad Julius Paldrok ja Benno Äniline.

Oktoobris 1949 toimus Tartus Balti vabariikide tervishoiuministeriumide õpetatud nõukogude ja NSV Liidu Tervishoiuministeriumi

õpetatud nõukogu ühine konverents, kus üheks probleemiks oli traumatism. Sealt sai Eesti NSV Tervishoiuministerium juhised avada traumatoloogia osakonnad Tallinnas 100 ja Tartus 50 voodikohaga

Nendele suuniste kohaselt avati kvaliteetsema traumatoloogilise abi osutamiseks Eesti NSV Tervishoiuministeriumi käskkirjaga 1. jaanuaril 1950 Tallinna keskhaiglas 75 voodiga traumatoloogia osakond. Tollel ajal nimetati traumatoloogia osakondadeks ka tänapäeva mõistes ortopeedia osakondi, mis tegelesid tugi-liikumisaparaadi vigastuste ja haiguste raviga.

Keskhaigla traumatoloogia osakond oli Eestis esimene taoline spetsialiseeritud osakond. Osakonna esimeseks juhatajaks sai Benno Äniline, arstidena töötasid Abram Tuch, Valentin Požarski ja Lidia Mihhailova (Martõnenko). Esimeseks alaliselt osakonda tööle jäänud arstiks oli Dagmar Dubas (1952), kellest sai traumatoloog. Ka hiljem osakonda tööle tulnud arstid Viktor Trudnikov, Ljubov Riisalu (Jeremejeva), Manfred Mägi ja Arne-Lembit Kööp spetsialiseerusid traumatoloogideks. 1960ndatel tulid osakonda tööle Justin Norman, Endel Kolk, Malle Sannamees (Kuusik), Rein Raie ja Eldur Annus. Keskhaigla kirurgidel oli varasemast ajast traumatoloogiliste haigete ravimise kogemus, seega ei tekkinud avatud osakond tühjale kohale, vaid eelneva tegevusega ettevalmistatud pinnale. Siin olid varem töötanud traumade ravi kogemusega Bruno Vahtrik, Konstantin Konik, Evald Kirnmann. Nende õpilased Georg Järvekülg, Benno Äniline jätkasid selle koolkonna tööd.

Luumurdude raviks oli Tallinna keskhaiglas senini kasutatud nii konservatiivseid kui ka kirurgilisi meetodeid. Konservatiivne ravi seisnes kipsimmobilisatsioon või dislokatsiooniga murru korral sekeletivenituses ja sellele järgnevas kipsfiksatsioon. Operatiivset ravi kasutati võrdlemisi piiratud. Dislokatsiooniga murdude korral tehti lahtine repositsioon ja vahel ka plaatfiksatsioon Kruppi firma kitsaste lühikeste plaatidega. Alates 1955. aastast saadi Moskvast pikkade toruluude murdude osteosünteesiks sobivaid intramedullaarseid naelu. Neid ei saadud aga piisavalt, mistõttu kasutati ka kohapeal käsitööna valmistatud naelu.

1958. aastal eraldati osakonnas 10 voodit ortopeediliste haigete raviks. Seda peeti piisaavaks, kuna selle aja mentaliteet eitas skeletisüsteemi haigustega patsientide olemasolu. Ortopeedilisi haigeid ravis V. Trudnikov.

Reieluukaela murdude korral kasutati Smithi-Peterseni tüüpi naelu. Nende juhtimiseks kasutati Kirschneri vardaid ja operatsiooni ajal oli vaja teha korduvaid röntgenogramme luu fragmentide ja implantaadi asendi hindamiseks. Šalva Gulordava leiutas ja võttis kasutusele juhtesüsteemi fiksaatori implanteerimiseks. Nii vähenes tunduvalt vajadus teha operatsiooni ajal röntgenogramme. Sel teemal kaitses dr Š. Gulordava 1962. aastal kandidaadiväitekirja.

Reieluukaela murdudega patsientidest üle 80% raviti 1970. aastatel kirurgiliste meetoditega. Lüli-samba patoloogiaga haigetele tehti luutransplantaatidega spondülodeese, koksartrooside korral osteo-

Kirjavahetajaautor:
Arne-Lembit Kööp
andres.koop@itk.ee

Võtmesõnad:
Tallinna keskhaigla ajalugu, ortopeedia ajalugu

toomiaid Blounti metallfiksaatori kasutamise ja 1974. aastast Šivaši endoproteesiga totaalmartroplastikat. 1970ndatel oli Tallinna keskhaigla ka Põhja-Eesti põletusravi keskuseks. Põletuste korral kasutati naha ülekanneteks mitut tüüpi dermatoome ja vajaduse korral perforeriti käsitsi transplantaate ulatuslike põletustega patsientidele. Käekirurgiaga tegelesid Rein Raie ja Benno Äniline, tehti sõrmede transpositsiooni ja pöidla opositsiooni parandavaid operatsioone. Endel Kolk võttis kõõluste vigastuste korral kasutusele blokeeriva traatõmbuluse Bunnelli järgi. Operatsioonidel kasutati ka luu plastikat nii autoloogse kui ka Riiast saadud konserveeritud luuga. B. Änilise järel sai 1977. aastal osakonna juhatajaks Arne-Lembit Kõöp. Osakond oli tudengitele praktika baasiks ja nii mõnestki siin praktiliselt olnust sai hiljem traumatoloog-ortopeed.

Mustamäel avati 1979. aastal kiirabihaigla 90 traumatoloogilise voodiga ja Tõnismäe haigla baasil loodi Seppo kliinik. See lõi administraatoritele võimaluse likvideerida keskhaigla remondi põhjendusega 1980. aasta aprillis 30 aastat edukalt töötanud traumatoloogia osakond. Miks seni töötanud traumatoloogia osakonda kiirabihaiglasse üle ei viidud, nagu oli esialgne plaan ja nii nagu juhtus mitmete teiste keskhaigla osakondadega, on vaid paarstide Uno Meikase ja Niin Ajasta teada.

Traumatoloogia osakonna likvideerimise järel jätkus keskhaiglas siiski ambulatoorne ortopeediline tegevus. Ortopeed-konsultant ambulatoorsel vastuvõtul ja haiglasestel konsultatsioonidel oli Viktor Trudnikov. Ta sai kasutada 10 voodit Vabariikliku Tuberkuloositõrje Dispanseri statsionaaris Nõmmel ortopeediliste patsientide nii operatiivseks kui ka konservatiivseks raviks. Laste ortopeedilist vastuvõttu jätkas Ljubov Riisalu. Vastsündinute profülaktilist ortopeedilist läbivaatust tegi Maret Ilves.

Operatsioon Tallinna keskhaiglas 1978. aastal.

Keskhaigla peaarst Jaan Rüütmann otsustas 1994. aastal taastada ortopeedia osakonna. Osaliselt oli selle tõukeks samal ajal likvideeritud Seppo kliiniku vabanenud personal. Osakonna juhatajaks sai konkursi alusel Andres Kõöp. Tema kutsel tulid osakonda tööle prof Rein Raie, Jaan Mõtus, Arne-Lembit Kõöp, Vjatšeslav Zahharov, Toomas Ernits ja Margus Kelk. Juba varem töötas ambulatoorsete traumadega patsientide abistamiseks loodud traumapunkt vastuvõtu osakonna koosseisus.

1994. aasta septembris taas avatud ortopeedia osakond jätkas 1950. aastal tööd alustanud traumatoloogia osakonna tegevust nii traumatoloogiliste kui ka ortopeediliste patsientide ravimisel. Meditsiiniõdedest tulid avatud osakonda tööle endised Seppo kliiniku õed Erika Suur, Urve Pello, Koidula Sussen, Aida Rutkevitsš ja Svetlana Žuravskaja ning õendusjuhiks sai Külli Karming.

Ortopeedia operatsiooniploki vanemõeks tuli Seppo kliinikus sama ametit pidanud Lia Lind (Vahtel). Operatsiooniõdedest tulid tööle Sirje Kornak, Jelena Serdjuk, Monika Riisalu, Aili Lääs, Ülle Haugas. Haigla

administratsioon tuli igati kaasa uue osakonna avamisel tekkinud probleemide lahendamisel. Osakonna jaoks vabastati III korruse idatiiba ruumid, kuhu paigutati 50 ortopeedia osakonna ja 5 intensiivravi voodit. III korruse operatsioonitoad oli varasema remondi käigus ümber ehitatud intensiivravi osakonnaks ja selle remont-ümberehitus tagasi operatsioonitubadeks kestis 2 kuud. Need operatsioonitoad olid esimesed ajakohaselt renoveeritud operatsioonitoad tollaegses Eestis. Osakonda toodi Seppo kliinikust kaasa mõned kapid, voodid ja öökapid. Margus Kelk aitas korraldada humanitaarabina Rootsist osakonna tööks vajaminevat mööbli, sealt saadi ka esimesed funktsionaalsed voodid ja hulgaliselt muud vajaminevat varustust. Samuti sai operatsioonituba kaks operatsioonilauda. Suurem osa operatsioonituba inventarist pärines samuti Seppo kliinikust, kust toodi üle ka mõned haiged.

Regulaarset tööd alustas osakond 1. oktoobril 1994. Varem oli alustatud ambulatoorset vastuvõttu nii ortopeedilistele kui ka korduvatele traumapatsientidele. Erakorraline valvetöö toimus vaheldumisi Mustamäe haiglaga ülepäeviti.

Lisaks erakorralisele tööle hakkas osakond ravima ka plaanilisi ortopeedilisi patsiente. Postoperatiivseid patsiente sai paigutada 5 voodiga intensiivravi palatisse.

Algul olid implantaatide ostmiseks rahalised võimalused piiratud ja seetõttu kasutati palju ka humanitaarabi korras soetatud vahendeid. Kasutust leidsid ka Seppo kliinikut kaasa toodud Seppo kolmeõlgseid reieluukaela fiksaatorid, humanitaarabina saadud libiseva kruviga plaadid, Knowlesi kruvid, Poola-Tšehhi päritolu plaadid ja kruvid. Haigekassa võimaluste kasvades hakati kasutama uusi innovaatilisi fiksaatoreid: 1996. aastal võeti kasutusele lukustusega naelad, 2005. aastal anatoomilised nurkstiilsed fikatsiooniga plaadid. Artroskoopia ja liigeste endoproteesimine kui suurimad XX sajandi saavutused ortopeedias jõudsid keskhaiglasse 1994. aastal.

Suurte liigeste endoproteesimine on viimase 25 aastaga läbi teinud

olulise arengu. Kui algul opereeriti põhiliselt puusa- ja põlveliigese kahjustusega patsiente, siis nüüd tehakse endoproteesimise operatsioone pea kõikidel liigestel. Osakond on olnud paljude endoproteesi tüüpide ja tehnikate esmakasutaja ja juurutaja Eestis. Praegu tehakse aastas üle 800 endoproteesimise.

Samuti on suure arengu läbi teinud artroskoopia. Kui algul opereeriti endoskoopiliselt põhiliselt põlveliigest, siis tehnika arenedes lisandusid ka teised liigesed. Nüüd on enim opereeritav piirkond õlaliiges ja seda ümbritsevad liigesstruktuurid.

Ortopeedia osakond on olnud õppebaasiks residentidele, üliõpilastele nii Tartu ülikoolist kui ka tervishoiu kõrgkoolist. Mitmed meie osakonnas residentuuriõppe läbinud kolleegid on jäänud ka siia tööle: Rasmus Allikvee, Vahur Metsna, Dmitri Golovin, Triin Nurm, Dmitri Kulak, Marju Raukas ja Paul-Sander Vahi. Meie osakonnas

koolitust saanud Eero Lepasalu, Priit Arro, Reet Linnamägi, Triin Nurm, Laura Villemson, Piret Valdek on lahkunud tööle välismaale. Ortopeedia osakonda on teistest haiglatest tööle tulnud Mart Parv, Karl-Andres Kants, Erekle Dzotsenidze, Taavi Toomela, Alo Kullerekann, Andrey Smirnov ja Andres Šavel. Samuti moodustati meie osakonna personali baasilt praeguses Lääne-Tallinna keskhaiglas tegutsev plaanilist ortopeedilist abi pakkuv 20 voodikohaga osakond. Vahur Metsna kaitses 2015. aastal edukalt doktori-väitekirja. Taavi Toomela asutas seljakirurgia keskuse, kus töötavad Rasmus Allikvee, Tanel Vahopski, Grete Pedai ja Tiit Härma. Ortopeediakeskuses on välja kujunenud teotahteline, uuendustega kaasaminev meeskond, kes pakub patsientidele nüüdisaja tasemel ortopeedilist abi. Meeskondlik tegutsemine võimaldab traditsioone järgides ja innovatsiooni rakendades eriala edasi arendada.

Ida-Tallinna Keskhaigla preemia parima Eesti Arstis ilmunud haigusjuhu kirjelduse eest

Ida-Tallinna Keskhaigla määras preemia 2018. aastal parima Eesti Arstis ilmunud haigusjuhu kirjelduse eest artiklile

„Kiire kuluga dementsus, mis osutus Creutzfeldti-Jakobi tõveks: haigusjuhu kirjeldus“.
Artikli autorid on Alexander Milovidov, Terje Matsalu, Maarja Kaarlõp, Toomas Toomsoo (Eesti Arst 2018; 97(4):213–218).